

Sygn. akt V CSK 393/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Ewa Zawisza

w sprawie z powództwa A. R.

przeciwko W.M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 lipca 2013 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 29 lutego 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka dochodziła od pozwanego zapłaty kwoty 737989 zł tytułem naprawienia szkody powstałej w następstwie przywłaszczenia przez pozwanego linii technologicznej do poprzecznego rozcinania blachy, za które to przestępstwo pozwany został prawomocnie skazany wyrokiem Sądu karnego.

W następstwie rozpoznania zarzutów pozwanego od nakazu zapłaty uwzględniającego powództwo w całości, Sąd Okręgowy, wyrokiem z dnia 21 marca 2011 r., uchylił nakaz zapłaty ponad kwotę 670.989,99 zł, utrzymując nakaz zapłaty w pozostałej części. Uznał, że jest związany, na podstawie art. 11 k.p.c., prawomocnym wyrokiem skazującym pozwanego za przestępstwo przywłaszczenia mienia powódki o wartości ustalonej tym wyrokiem. Sąd ten ustalił, że powódka otrzymała od nabywcy urządzenia częściową zapłatę w wysokości 67.000 zł i odjął tę kwotę od określonej w wyroku karnym wartości sprzedanej linii, utrzymując w konsekwencji nakaz zapłaty do wysokości kwoty 670,989,99 zł. Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy wydał na podstawie art. 415 k.c. i art. 496 k.c.

Apelację pozwanego od wymienionego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 29 lutego 2012 r., aprobując ustalony stan faktyczny jak i wszechstronne rozważenie zebranego materiału dowodowego; dokonał jedynie korekty uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia.

Za prawidłową uznał Sąd odwoławczy ocenę Sądu I instancji co do spornego w sprawie zakresu związania sądu cywilnego wyrokiem karnym skazującym.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że jeśli do istoty przestępstwa należy wyrządzenie szkody w określonym rozmiarze, od której zależy kwalifikacja prawna czynu, to Sąd cywilny związany jest ustaloną w wyroku karnym szkodą w postaci wskazanej m.in. „przywłaszczonej określonej rzeczy”. Innymi słowy, Sąd drugiej instancji uznał związanie sądu cywilnego ustaleniami zawartymi w sentencji prawomocnego wyroku skazującego, które należą do znamion przedmiotowych konkretnego przestępstwa.

W konsekwencji powyższego Sąd odwoławczy uznał związanie na podstawie art. 11 k.p.c. ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do tego, że pozwany dokonał przywłaszczenia mienia znacznej wartości, czym działał na szkodę powódki. Ponieważ popełnienie tego przestępstwa wyrządziło powódce

szkodę to pozwany zobowiązany jest do naprawienia powódce tej szkody na podstawie art. 415 k.c., a jego odpowiedzialność cywilna nie opiera się na art. 405 k.c., czy art. 411 k.c.

Za prawidłowe uznał Sąd Apelacyjny ustalenie wysokości poniesionej przez powódkę szkody, tj. określonej kwotą nieuzyskanej od kupującego zapłaty części ceny sprzedanej rzeczy, której odzyskania powódka została pozbawiona w następstwie popełnionego przez pozwanego przestępstwa przywłaszczenia. W ocenie Sądu odwoławczego, od ustalonej w wyroku karnym szkody w wysokości niezapłaconej reszty ceny należało odliczyć kwotę uiszczoną już powódce tytułem części reszty ceny, tj. 67.000 zł.

Pozwany zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, wskazując w skardze kasacyjnej na zarzuty mieszczące się w obu podstawach kasacyjnych.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie następujących przepisów k.p.c., twierdząc, że miało ono istotny wpływ na wynik sprawy:

- art. 11 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., poprzez błędne utożsamianie szkody wyrządzonej wskutek przywłaszczenia mienia z wartością tego mienia, w sytuacji, w której szkoda nie jest ustawowym znamieniem przestępstwa przywłaszczenia i nie została ustalona w wyroku karnym skazującym.

Nadto skarżący zarzucił błędne uznanie związania sądu cywilnego okolicznościami nie stanowiącymi znamion przestępstwa, a także opisem przestępstwa w sentencji wyroku karnego sprzecznym z ustalonym przez Sąd karny stanem faktycznym;

- art. 244 k.p.c. i art. 236 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. przez błędne uznanie akt postępowania karnego za samoistny dowód w sprawie cywilnej;

- art. 386 § 1 i 4 k.p.c. przez ich niezastosowanie i art. 385 k.p.c. przez błędne zastosowanie.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej pozwany zarzucił niezastosowanie art. 494 k.c. i art. 411 § 1 k.c. oraz art. 405 k.c. in fine w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i przyjęcie, że mimo ustalenia odstąpienia przez powódkę od umowy sprzedaży pozwany odpowiada na szkodę w postaci niezapłaconej części ceny a więc za szkodę wynikającą z niewykonania umowy, która przestała wiązać.

Powódka w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o oddalenie tej skargi i o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, twierdząc, że wartość przywłaszczonego mienia jest elementem istoty przestępstwa przywłaszczenia i wiąże sąd cywilny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności zarzutu naruszenia art. 11 k.p.c. i wynikającej z tego konsekwencji, tj. zakresu związania sądu cywilnego prawomocnym wyrokiem karnym skazującym pozwanego za przestępstwo przywłaszczenia mienia znacznej wartości. Rację ma skarżący tylko o tyle, że nie można utożsamiać szkody wyrządzonej przestępstwem przywłaszczenia mienia z wartością przywłaszczonego mienia, a w niniejszym procesie powódka dochodzi od pozwanego odszkodowania za szkodę wyrządzoną jej wskutek popełnienia przez pozwanego deliktu, stanowiącego w płaszczyźnie prawnokarnej przestępstwo określone w art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowany jest już pogląd, że związanie sądu cywilnego ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa i to w odniesieniu do wyrządzonej przestępstwem szkody uzależnione jest od tego, czy wysokość szkody stanowi element stanu faktycznego objętego tym przestępstwem (wyrok SN z dnia 24 marca 2010 r., V CSK 310/09, niepubl.). W judykaturze podkreślono również, że istota związania wynikającego z art. 11 k.p.c. polega na wyłączeniu dokonywania w postępowaniu cywilnym ustaleń faktycznych innych niż te, których dokonał sąd karny w sentencji wyroku skazującego, co oznacza, że nie wiążą ustalenia zawarte w uzasadnieniu wyroku skazującego. Innymi słowy, istota związania sądu cywilnego skazującym wyrokiem karnym na podstawie art. 11 k.p.c. wyraża się w tym, że w skład podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu cywilnego wchodzi czyn opisany w sentencji wydanego w postępowaniu karnym wyroku skazującego, i tylko w tym zakresie sąd cywilny pozbawiony jest możliwości dokonywania samodzielnych ustaleń, w szczególności odmiennych od przeniesionych na podstawie tego wyroku z procesu karnego (por. wyroki SN: z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 330/11, niepubl., z dnia 21 lutego 2013 r., I CSK 373/12, niepubl.).

Prezentowany kierunek wykładni art. 11 k.p.c. sprowadza się więc w istocie do stwierdzenia, że sąd w postępowaniu cywilnym związany jest ustaleniami zawartymi w sentencji wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa i jego kwalifikacji, a więc uwzględniającymi znamiona przestępstwa, za popełnienie którego pozwany został prawomocnie skazany. Związanie sądu w postępowaniu cywilnym nie obejmuje więc elementów uzasadnienia skazującego wyroku karnego, z wyjątkiem ustalenia miejsca i sytuacji, w jakiej przestępstwo zostało popełnione (wyroki SN z dnia: 25 czerwca 2010 r., I CSK 520/09), niepubl.; z dnia 23 listopada 2011 r., IV CSK 142/11, niepubl.).

Zasada wyrażona w art. 11 k.p.c. nie stoi więc na przeszkodzie czynieniu przez sąd orzekający w postępowaniu cywilnym samodzielnych ustaleń, nie wyłączając także ewentualnie mniej korzystnych dla pozwanego, niż wynikałoby to z uzasadnienia prawomocnego wyroku skazującego. Związanie prawomocnym wyrokiem skazującym dotyczy bowiem wyłącznie pozytywnie ustalonych w jego sentencji znamion przestępstwa, za popełnienie którego pozwany został prawomocnie skazany, co oznacza, że przepis art. 11 k.p.c. nie ogranicza dopuszczalności samodzielnego ustalenia przez sąd w postępowaniu cywilnym okoliczności zdarzenia, w tym także jego skutków w płaszczyźnie majątkowej strony powodowej, które nie są opisane w sentencji prawomocnego wyroku karnego skazującego pozwanego (wyrok SN z dnia 20 grudnia 2005 r., V CK 297/05, niepubl.).

Badanie w sprawie cywilnego podstaw i zakresu zastosowania art. 11 k.p.c. musi więc objąć ocenę wystąpienia łącznie wszystkich wskazanych w tym przepisie elementów, a także tego, czy popełnione przez pozwanego przestępstwo wpłynęło, a jeśli tak, to w jakim zakresie, na szkodę, której naprawienia domaga się strona powodowa (wyrok SN z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 25/12, niepubl.).

Rację ma więc strona skarżąca, że znamionami przestępstwa przywłaszczenia mienia znacznej wartości (art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.) nie jest objęte wyrządzenie pokrzywdzonemu szkody, a tym samym określenie jej wysokości. Przywłaszczenie mienia znacznej wartości określonej w sentencji wyroku karnego skazującego za popełnienie tego przestępstwa nie może więc być automatycznie utożsamiane z wysokością szkody wyrządzonej popełnieniem tego

przestępstwa, ponieważ możliwa jest sytuacja, w której szkoda albo w ogóle nie powstanie, albo jej wysokość będzie równa, wyższa, a nawet niższa w stosunku do wartości przywłaszczonego mienia.

Tymczasem Sąd Apelacyjny błędnie uznał, że wysokość szkody, poniesionej przez powódkę w następstwie przywłaszczenia przez pozwanego jej mienia, określa kwota 737,989,99 zł, odpowiadająca części ceny sprzedanego przez powódkę urządzenia, niezapłaconej powódce przez jego pierwotnego nabywcę. Zasadność zarzutu skargi kasacyjnej w tym przedmiocie wynika po pierwsze z tego, że wyrządzenie szkody, a więc także jej wysokość, nie należą do znamion przestępstwa przywłaszczenia mienia znacznej wartości. Po wtóre, w sentencji prawomocnego wyroku skazującego pozwanego za popełnienie przestępstwa nie została ustalona wysokość szkody wyrządzonej powódce tym przestępstwem, ponieważ za takie ustalenie nie można automatycznie uznać wskazanej w sentencji tego wyroku kwoty 737,989,99 zł, jako pozostałej do uiszczenia pełnej należności przez nabywcę urządzenia, a więc części ceny jego nabycia. Zawarte w sentencji prawomocnego wyroku skazującego stwierdzenie, że pozwany (ówczesny oskarżony) działał na szkodę powódki dokonując przypisanego mu przestępstwa, może co najwyżej przesądzać i przesądza o statusie powódki jako osoby poszkodowanej w następstwie jego popełnienia, ale nie dowodzi ustalenia wysokości poniesionej przez nią szkody wyrządzonej tym przestępstwem.

Tymczasem w tej ostatniej kwestii zaskarżony wyrok pozbawiony jest niezbędnych ustaleń, co oznacza że wydany został co najmniej przedwcześnie.

Nie ma natomiast racji skarżący zarzucając naruszenie art. 11 zd. 1 k.p.c. wskutek błędnego przyjęcia związania sądu cywilnego opisem przestępstwa, dokonany, w sentencji wyroku skazującego, sprzecznie – w ocenie pozwanego – z ustalonym przez sąd karny stanem faktycznym. Przepis art. 11 k.p.c. nie służy bowiem do podważania w postępowaniu cywilnym ustaleń faktycznych przyjętych przez sąd karny za podstawę do wydania wyroku skazującego.

Jako chybione należało również ocenić zarzuty naruszenia art. 244 k.p.c. i art. 236 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., ponieważ Sąd Apelacyjny nie wyraził przypisywanego mu w skardze kasacyjnej stanowiska, że akta postępowania karnego stanowią samoistny dowód w sprawie cywilnej, a nie

wyłącznie konkretne dokumenty zawarte w tych aktach. Natomiast milcząca aprobata tego Sądu dla takiego nieściśłego stanowiska zaprezentowanego przez Sąd pierwszej instancji wymagałaby postawienia w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia właściwego, adekwatnego przepisu z zakresu postępowania apelacyjnego, którym nie jest ani art. 382 k.p.c. ani art. 391 § 1 k.p.c.

Nietrafnymi okazały się również zarzuty zgłoszone w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, przez niezastosowanie art. 494 k.c., art. 411 § 1 k.c. oraz art. 405 in fine k.c. Wbrew błędnej sugestii skarżącego, Sąd Apelacyjny, rozpoznawszy roszczenie powódki dochodzone w ramach reżimu deliktowej odpowiedzialności odszkodowawczej, zasadnie uznał, że podstawą tej odpowiedzialności pozwanego jest art. 415 k.c., a w konsekwencji jego odpowiedzialność nie opiera się na art. 405 k.c., czy też art. 411 k.c.

Okoliczność, że Sąd ustalił, iż powódka odstąpiła od umowy sprzedaży nie skutkowało przyjęciem stanowiska, błędnie przypisywanego Sądowi Apelacyjnemu przez skarżącego, że pozwany odpowiada za szkodę wynikającą z niewykonania umowy. Przeciwnie, Sąd Apelacyjny wyraźnie przyjął art. 415 k.c. jako materialnoprawną podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego za cywilnoprawne skutki popełnionego deliktu, będącego także przestępstwem.

W tym stanie rzeczy, wobec zasadności jedynie zarzutu naruszenia art. 11 zd. 1 k.p.c., przez jego błędne zastosowanie także w odniesieniu do wysokości szkody wyrządzonej popełnieniem przestępstwa przywłaszczenia, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.